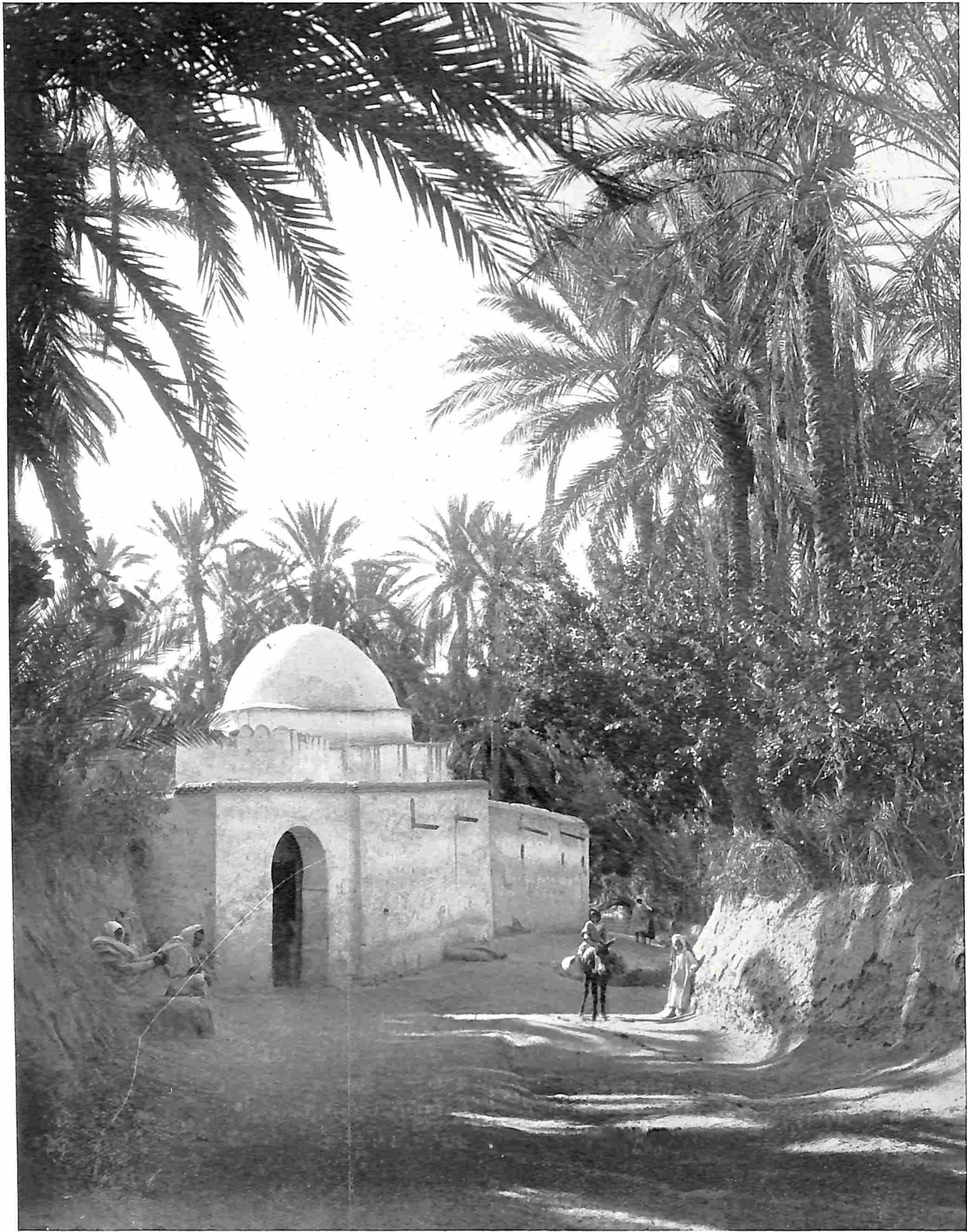


# BUITEN

29<sup>E</sup> JAARGANG N<sup>O</sup>. 37

ZATERDAG 14 SEPTEMBER 1935



*IN DE OASE VAN GABÈS AAN DE KLEINE SYRTHE IN TUNIS*





Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

IN DE OASE VAN GABÈS AAN DE KLEINE SYRTHE IN TUNIS (ILL.) . . . . .	BLZ. 433
GUITAREN VERKOOPEN IN CANADA (WEDERWAARDIGHEDEN VAN EEN TREKLUSTIGEN HOLLANDER), DOOR JOHN VAN SNELLENBERG . . . . .	BLZ. 434—435
ZAAANLAND (GEÏLL.) (SLOT), DOOR L. GREETER . . . . .	BLZ. 435, 443—444
„L'ILE DE BEAUTÉ" (GEÏLL.), DOOR THÉO DE VEER . . . . .	BLZ. 436—438
TROPISCHE NATUURBESCHERMING (GEÏLL.), DOOR F. KOSTER . . . . .	BLZ. 437—439
RANONKELS (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK . . . . .	BLZ. 439—440
OVIEDO, DE OUDE HOOFDSTAD VAN ASTURIË (GEÏLL.), DOOR J. H. TERLINGEN . . . . .	BLZ. 440—443

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

## Guitaren verkoopen in Canada

WEDERWAARDIGHEDEN VAN EEN TREKLUSTIGEN HOLLANDER  
1) DOOR JOHN VAN SNELLENBERG

**E**LF jaar geleden verliet mijn familie Holland om zich „ergens in Canada" te vestigen. Na drie weken reizen kwamen we aan in Pemberton Meadows, een prachtige vallei-nederzetting in het binnenland van Britsch Columbia, waar onze aankomst door de bevolking begroet werd als een heele gebeurtenis. Geen wonder ook, want we deden haar met 10% toenemen — wij waren namelijk met ons tien.

Maar na een paar weken het pioniersleven genoten te hebben, dat meer naar den smaak van ons, kinderen, was dan van onze ouders, reisde de familie naar de kust, om te Vancouver te gaan wonen, mij achterlatend om mijn zoo lang begeerde carrière als „man van het Wilde Westen" te beginnen.

Ik zag echter al spoedig in, dat dit een leven beteekende van werken op de gloeiend heete velden, varkens voederen en schoonmaken van slecht riekende kippenhokken, die in geen jaren schenen gereinigd te zijn — in plaats van den held te spelen als die van een Karel May- of tenminste een Zane Grey-roman.

Mijn teleurstelling was zoo groot, dat ik bij de eerste de beste gelegenheid mijn „Wild West"-ideaal liet voor wat het was en naar Vancouver trok, waar mijn ouders me spoedig op de Technische School deden.

Ook aan schooljaren komt een eind en ik was zoover gekomen dat ik werk moest gaan zoeken.

Ik werkte dan ook! In snelle opeenvolging zaagde ik eenigen tijd in een ceder-zaagmolen, waar ik bijna stikte van het alles doordringende zaagsel; ik vischte, samen met een vriend, groote krabben in den Stillen Oceaan, die we à één dollar het dozijn aan winkels verkochten en werd even vaak in mijn vingers gebeten als ik krabben ving, tot mijn boot schipbreuk leed in een plotseling opgekomen storm. Daarop ging ik als vrijwilliger in dienst bij de Iersche Fuseliers.

Mijlen ver marcheeren langs heuvelige wegen, nachten slapen op den kouden grond — ik leed dit alles geduldig voor het geliefde Canada, tot bij een spiegelgevecht een „losse flodder" onachtzaam vlak achter me afgeschoten in de hitte van het gevecht, me in het achterhoofd trof, hetgeen me, naar ik hoop, geen blijvend nadeel heeft gedaan, maar die toch hard genoeg aankwam om mijn toen hevig patriotisme voor het nieuwe land wat te doen bekoelen. Zonder gewetensbezwaren verliet ik het Canadeesche leger voor de misschien minder roemvolle, maar zeker even moedige gelederen van die strijders voor alles wat rein en schoon is in de wereld: de stofzuiger-verkoopters. Na heel wat omzwervingen als zoodanig raakte ik op een dag verzeild in het dorp Chilliwack.

Het leek wel of iedereen in het dorp stofzuigers had gekocht, of dat niemand een stukje tapijt in zijn heele huis bezat! Dat is een deprimeerend geval voor een jong en ambitieus verkoopters van een zoo dringend noodig, zoo edel, als door de Voorzienigheid gezonden voorwerp.

Ik zuchtte diep, terwijl ik op den rand van mijn bed zat. Het was heet, middenin den zomer, wanneer de Canadeesche valleien tot een soort hoogovens zijn gemetamorphoseerd.

Ik zuchtte over mijn slechte zaken, ik zuchtte over het zeer harde bed van het auto-kamp. Het is niet goed om te zuchten, ook niet als men twintig jaar is.

Maar mijn goede gesternte nam nu de zaak in handen!

Vóór mij zag ik de machtige Fraserrivier, waarvan het snelstroomende water naar ik wist ijskoud is. Dennen, ceders en katoenboomen stonden doodstil in de trillende, heete namiddaglucht.

Ergens vlakbij in het kamp klonk muziek, snarenmuziek, klagende, heerlijk trillende tonen.

Hawaian guitaarmuziek!

Ik stond op en keek in de cabine naast de mijne. Een bleeke jonge man knikte me toe en ging voort aan de snaren te plukken van het instrument, dat op zijn knieën lag, terwijl zijn vingers trilden met het staal in zijn linkerhand.

Het leek zoo verwonderlijk gemakkelijk en ik zei dat.

„Het is ook gemakkelijk!" antwoordde de jonge man, „zóó gemakkelijk, dat een kind het doen kan. Ja zeker! En niet na een jaar of een maand of een week, maar zóó dadelijk!! Dat wil zeggen natuurlijk als u leerling wordt van de Paradox-muziekschool, waaraan ik zelf leeraar ben. Ga hier zitten, een oogenblik maar, en ik zal het u even leeren."

„Ja — eh — ", ik protesteerde zwak — „maar ik kan geen noot lezen!"

„Ach wat!" zei de jongeman, gumkauwend en zéér Yankee, „dat is juist de reden, dat ik hier ben. Muziekpapier, noten leeren lezen, dat is allemaal ouderwetsch. Het was dé hinderpaal voor duizenden muzikale menschen, om zich op een muziekinstrument uit te leven. Geen muziekpapier meer, géén noten meer, maar nummers! Dáár ligt de toekomst voor onze gitaarspelende generatie. Kijk, hoeveel snaren zijn hier?"

„Zes."

„Warempel!" zei de leeraar, verwonderd over mijn kennis. „We noemen ze: een, twee, drie, vier, vijf,

zes. En de posities van één tot zeventien. Als ik nu dit papier erbij neem" — hij haalde een diagram met nummers van een tafeltje, . . . .

Ik wás al flauw van de hitte, en dit vlotte, energieke opschieten van mijn onverwachten leeraar maakte me niet beter. Ik herinnerde me vaag, dat ik een soortgelijk ding eens had gezien voor ukulele-snaren, op notenbalken geschreven. In elk geval, mijn leeraar werd steeds welsprekender en ik begon de zaak werkelijk te begrijpen. Ik pakte nu zelf de gitaar en murmelde er, nog wel zwakjes en langzaam, maar 't ging toch — het eerste wijsje van de eerste les op: „Nearer my God to thee.”

Dit succes deed den bleeken leeraar aldoor meer opleven. Hij kauwde steeds vlugger, praatte nóg vlugger, en toen ik ook al door de tweede les was heengestrompeld met: „Old black Joe”, nam hij me ineens de gitaar af, wetend dat nu het psychologische moment gekomen was, en haalde een contractboek te voorschijn.

Verlangend keek ik naar het prachtige, rose gekleurde instrument, dat aan mijn ijverige vingers ontglipt was. Ik wist het, ik ben toch zelf een zakenman, ik kèn de psychologische momenten die men grijpen moet, onmiddellijk, zeker, èn ik ken het intuïtieve gevoel, wanneer het allemaal voor niets is, — zooals dat nu het geval was.

„Ik kan zoo'n ding niet koopen,” zei ik.

De bleeke jongeman glimlachte. „Sir, ik heb u zoeven op de proef gesteld. Ik wilde weten of u de kwaliteiten in u heeft, om gitaarspeler te worden of niet. Mijnheer, u hééft ze. En nu komen we aan het belangrijke punt: onze school is pas opgericht. Ons systeem heeft propagandisten noodig. Onze propagandisten zijn degenen, die ons systeem leeren en goed spelen. In een geval als het uwe heeft de school me de toestemming verleend om u een gitaar cadeau te geven, gehéél cadeau!”

Ik was nu geheel verwonderd geworden. Wat kon dit voor een nieuwe truc van zaken-doen zijn?

„Natuurlijk verwachten we, dat u onzen cursus zult volgen, alle zestig lessen, die we door correspondentie geven. En dit kost de belachelijk kleine som van veertig dollars. Maar voor ù kost het nog minder dan de helft: negentien en een halve dollar!”

Wat zat hier achter? Groote genade, het was zoo heet en ik voelde me zoo flauw. Ik wist nog maar één ding — dat nu mijn oogenblik gekomen was om „zaken” te doen.

„Laten we de zaak zonder rekening vereffenen,” zei ik zoo eenvoudig mogelijk. „Ik ga in op uw voorstel, de gitaar aan te nemen en den cursus te volgen. En in ruil daarvoor krijgt u van mij een stofzuiger! Hiermee daal ik tot minder dan den halven prijs. Want de stofzuiger kost vijftig dollars.”

„Een stofzuiger!” hij werd nog bleeker. „Ik dacht dat ik hier alleen zaken deed, maar het blijkt dat we beiden bezig zijn.”

Aldus was het spel van het lot, dat mijn leven in nieuwe banen leidde.

Mijn bleeke gitaarleeraar nam afscheid van me, beladen met een stofzuiger en ik zat nog laat in den nu koelen Canadeeschen nacht en speelde steeds weer: „Old black Joe”, afgewisseld met een paar andere wijsjes.

Ik vond mijn spel zoo prachtig, dat ik het voortzette tot de sterren verbleekten. Tot plotseling mijn

leeraar in een zwart en rood getatoeëerde pyjama voor mijn half open deur verscheen en me bezwoer Old black Joe naar den duivel te laten loopen!

Den volgenden dag scheen de bleeke Yankee tamelijk onder den indruk van mijn vlijt en vorderingen. We raakten aan het praten. Hij stelde me voor om samen met hem gitaren te gaan verkoopen. Ik, die al meer dan genoeg had van de prozaïsche stofzuiger-beweging, nam dit aanbod, van naar 't mij scheen veel poëtischer werk, graag aan.

(Wordt vervolgd)

## Z A A N L A N D

DOOR L. GREETER

(Sl t)

Z A A N D A M, het eens wereldberoemde, is tegenwoordig in vele opzichten een modern plaatsje, met zelfs eenige groote-stads-allures. Er zijn bioscopen en moderne villa-wijken, groote café's met strijkjes, en straten waar men flaneert. Enfin, het is in elk geval een onloochenbaar teeken, dat Zaandam floreert. En dat doet het, zonder twijfel. De Zaanse bevolking schijnt nog weinig van haar durf, ondernemingsgeest en handelsgeest verloren te hebben. ☼ Midden op een plein zie ik het standbeeld van Peter den Groote, indertijd door den laatsten czaar aan Zaandam geschonken. ☼ Dat is toch wel iets om eens over na te denken! Iets, waarbij je onwillekeurig je hart wat sneller voelt kloppen! Daar leefde een paar eeuwen geleden een geweldig machtige keizer, heerscher over een nog driekwart wild volk, en hij heeft het groote plan, dit volk te beschaven. En in dien tijd, toen er nog geen kranten en geen brievenpost, telefoon of radio was, toen is de roem van Zaandam toch al tot die verre streken doorgedrongen! Zoo groot is die roem dat de keizer denkt: „Als ik iets bereiken wil, als ik werkelijk bekwaamheid en kennis en vaardigheid wil hebben, dan moet ik daarheen! En hij komt werkelijk. En, wat meer zegt, hij wordt niet teleurgesteld. Hij sluit de Hollanders in zijn hart, hij bouwt een stad naar het model van de Hollandsche hoofdstad, hij lokt Hollanders met zich mede. Zijn conversatie aan het Russische hof is doorspekt met Hollandsche woorden, hij heeft Hollandsche vrienden, die boven alle anderen in zijn gunst staan. Als na eeuwen zijn graf geopend wordt, vindt men bij zijn lijk nog modellen van Hollandsche scheepjes. ☼ Is er wel een volk, dat op zoiets wijzen kan? ☼ Hoe geweldig moet niet de reputatie geweest zijn van de Nederlandsche bekwaamheid, om niet alleen te zijn doorgedrongen tot het nog half barbaarsche Rusland, maar ook zulk een indruk te maken op Peter den Groote, die toch werkelijk niet dwaas was. Onze naam moet toenmaals toch wel ontzaglijk geweest zijn. ☼ Het welbekende huisje ben ik ditmaal niet gaan zien. Ik zie het anders gaarne. Ik kan mij daar Peter den Groote voorstellen, na volbrachte dagtaak daar des avonds zijn pijp rookend en een pot bier drinkend, misschien wel gewikkeld in een hartigen, welgemeenden woordenstrijd met den een of anderen timmerman of scheepsbouwer. Of alleen, en dan vraagt men zich af, waaraan hij gedacht heeft in zijn eenzaamheid. Aan eenige maanden later, toen hij in een zee van bloed op het schavot stond, en zelf de bijl zwaaide, niet om hout te hakken maar de hoofden der oproerige strelitzen?

(Slot op bladz. 443)





Foto's A. Tomasi, Ajaccio

MAANLICHT OVER DE GOLF VAN AJACCIO

## „L'ILE DE BEAUTE”

DOOR THÉO DE VEER

On pourrait m'y conduire les yeux fermés, je la reconnaitrais, rien qu' à son parfum.  
(NAPOLÉON)

**E**EN indrukwekkend mooi, wild pittoresk eiland van hoge, fantastisch gekleurde bergen en ruwe, diepe valleien; van stille, donkere kastanjewouden en uitgestrekte pijnbosschen; van ruischende cascaden en capricieuze, wild kolkende bergstroomen; van schilderachtige, antieke dorpjes en gehuchtjes, er hoog op de rotsen gebouwd, of diep verscholen tusschen kurkeiken en dichte olijfgaarden, — een ganschelijk onbedorven, impressionnant schoon brok primitief natuurland nog, rondom bespoeld door een bijkans het geheele jaar saffierblauwe zee, waarover fijn sprankelend het heerlijk gouden licht van een warm zuidelijke zon, — ziedaar het eiland Corsica, „l'île de Beauté”! . . . . Ziedaar het eiland van Sampiero d'Ornano, van Pasquali Paoli, van Laetitia Ramolino en van de Buonaparte's... het eiland ook der dichte, ruige „maquis”<sup>1)</sup>, met haar ruwe „mougnards”, haar „vendetta” en haar „bandits d'honneur”! . . . . M'n ouden, trouwen rugzak op, de vilt-omhulde veldflesch op zijde, een paar flinke, grof bespijkerde wandelschoenen aan de voeten en m'n stevigen bergstok in de hand, ben ik ook dezen zomer er weer op een ouderwets genoeglijken zwerftocht, — op een voetreis van 'n week of vier, deels er langs de verrukkelijk schoone westkust, deels door het stille, majestueus wilde binnenland van dichte, duistere wouden, machtige, sneeuwbedekte bergtoppen en eenzame, diepe „gorges”. Een tocht,

1) Struikgewas.

waarop ik — als naar mijn gewoonte — de „routes nationales”, de grootere plaatsen, en de moderne hotels, — hoe aanlokkelijk comfortabel en verleidelijk dan ook, — zooveel als maar mogelijk mijd, om er op de ruwere landwegen en smalle muilezelpaden, in de afgelegen, rustieke dorpjes en in de simpele logementjes van het eiland de „couleur locale”, te vinden, die ik in elk land altijd zoek. Een zoeken, — tusschen twee haakjes, — dat in Corsica al uiterst weinig moeilijkheid oplevert, aangezien er, — en dat tot zelfs in plaatsen als Ajaccio en Bastia, — gelukkig zoo veel, zoo héél veel van het naïve en mooie oude in alles nog gebleven is. En dan denk ik, terwijl ik dat neerschrijf, daarbij in de allereerste plaats wel aan hoe bijvoorbeeld de gastvrijheid, — een gastvrijheid zooals men werkelijk hóógst zelden elders haar aantreft, — er nog immer en ten allen tijde scrupuleus betracht wordt. En dat aan de kust zoowel als in de meest verafgelegen bergdorpjes en gehuchten van het zoo majesteitelijk schoone en wilde binnenland. „En Corse l'hôte est sacré. Rien n'est, pour lui, ni trop bon, ni trop beau. Dès que vous avez franchi le seuil d'une demeure bourgeoise ou paysanne, considérez-vous comme chez vous. Agir autrement risquerait de déplaire à ceux qui vous accueillent”, schreef mij eens jaren geleden een op het eiland woonachtige Parijsche vriend en collega, aan wien ik, met het oog op een te ondernemen voetreis door Corsica, om eenige inlichtingen had gevraagd. „Rien n'est, pour lui, ni



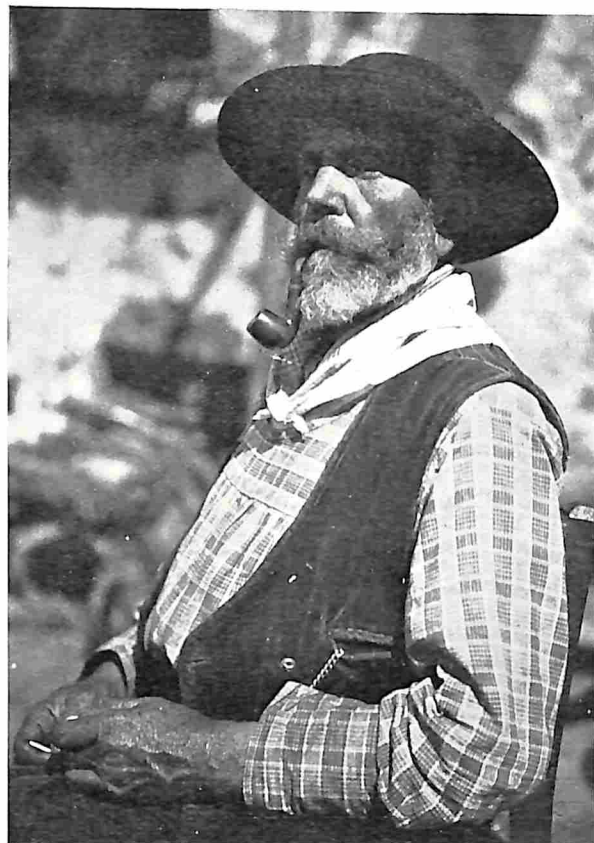
trop bon, ni trop beau," ...ah! „mon cher ami", hoe vele malen heb ik sedertdien de rigoureuze juistheid van die bewering, — welke ik, om je thans de eerlijke waarheid te zeggen, destijds niet al te letterlijk had durven opvatten, — er mogen ondervinden! Hoe vele malen niet vond ik er op m'n zwerftochten de meest gulle ontvangst, de meest touchante gastvrijheid, — een nacht onderdak hier en daar, hoog in de bergen; een maal van kastanjabrood, met eigen gewonnen honing en vruchten en wijn, ergens op een kleine, afgelegen hoeve tusschen de dichte „maquis"; een uitnodiging tot een siësta, waarna vóór m'n vertrek toch vooràl nog een koelen dronk „en famille" bij een gezin van brave „montagnards" in de kastanjewouden van Loreto-di-Casinca; een korfje „broccio"<sup>1)</sup>, een zakvol amandelen en een groot aantal versche blauwe vijgen, mij door mijn gastheer uit Sagone nog „voor onderweg" meegegeven, — dat alles zonder dat mij vergund werd ook maar in het minst iets „terug te doen". „Mais vous ne nous devez rien, Monsieur, nous sommes trop heureux de vous avoir reçu sous notre toit", was haast altijd weer wat ik dan te hooren kreeg . . . . Ziedaar de gastvrijheid van de Corsikanen, — de hospitaliteit van een braaf eilandvolk van visschers, herders en bergbewoners En . . . . van „bandits d'honneur" niet waar?, hoor ik in gedachte uzeggen. O zeker, ook meestentijds van een of meer „bandits d'honneur", indien daarvoor redenen bestaan. En die bestaan op Corsica nog al eens vaak, zoo niet bijna doorlopend, moet ik er helaas bijvoegen. Hetgeen den trotschen, vrijheid-

1) Zacht, wit kaasje van versch gestremde geitenmelk.



HET STADJE CORTE IN HET BINNENLAND VAN CORSICA

lievenden Corsikaan, — vertrouwend als een kind, maar redoutabel wanneer men aan zijn eer raakt, of zelfs ook maar woord tegenover hem breekt, — dan de dichte „maquis" tot schuilplaats doet kiezen, om van daar uit de hem aangedane belediging met bloed uit te wisschen. De „vendetta" dus.... Waarvan, dat ik er dit oogenblikkelijk aan toevoege, de vreedzame reiziger evenwel nimmer ook maar in 't minst iets te vreezen heeft. Want nog eens: „En Corse l'hôte est sacré", gelijk m'n op het eiland verblijf houdende Parijsche vriend zoo terecht mij schreef. Oók voor een „bandit d'honneur". Dien wij er dan ook vooral niet als een vulgair moordenaar —, of als een ignobelen struikroover —, maar integendeel, — trots alles, — als een „honnête homme" dienen te beschouwen. Hetgeen ik in een volgend artikel, aan de hand van ettelijke in mijn bezit zijnde documenten, nader nog hoop duidelijk te maken. Waarbij ik u dan natuurlijk ook tegelijkertijd op enkele authentieke „vendetta"-verhalen wensch te vergasten.



EEN CORSIKAANSCH MONTAGNARD

## TROPISCHE NATUURBESCHERMING

DOOR F. KOSTER

**D**ERTIG, veertig jaar geleden, hoorde men niet spreken over natuurbescherming in de tropen. Zelfs in Europeesche staten verkondigden nog maar enkele vooruitziende geesten de natuurbeschermingsgedachte. ☒ En thans? ☒ Het is verbazingwekkend, zoo snel en omvangrijk als de natuurbeschermingsbeweging om zich heen heeft gegrepen. ☒ Niet alleen vinden wij in de landen der Westersche beschaving tal van natuurmonumenten, doch ook in de tropen zijn uitgestrekte gebieden gereserveerd. Het voorbeeld van Amerika, dat groote nationale parken inrichtte „for the joy and the benefit of the people", dat in deze gecompliceerde industriële beschaving groote behoefte heeft aan ontspanning in de vrije natuur, vond op grootscheepsche wijze navolging. ☒ Iedereen kent tegenwoordig het Krüger National Park in Zuid-Afrika. Het Parc National Albert in de Belgische Congo begint ook reeds populair te worden, de vele game reserves in de Britsche koloniën zijn bekend om hun wildrijkdom. Deze nationale parken en reserves zijn de laatste wijkplaatsen voor de groote zoogdieren in Afrika, de weinige



streken, waar de oorspronkelijke tropische natuur zich in al haar variaties, naar gelang van het bodemkarakter en de hoogteligging, ongestoord heeft kunnen ontwikkelen. En het stemt tot groote vreugde, dat zoo vele hooggeplaatste persoonlijkheden zich voor het behoud dezer grootsche natuur beijveren, van wie wij mogen noemen den tegenwoordigen koning van België, Leopold III, die de zaak der natuurbescherming krachtig bevordert. ☞ Hoe dringend noodig de tropische natuurbescherming geworden is, spreekt uit het feit, dat van de bosschen, die vroeger ongeveer 92 % van de oppervlakte der oerwoudgebieden tusschen de keerkringen bedekten, thans niet meer dan 5 à 10% aanwezig is. Deze mededeeling is niet zoo maar een bewering, doch een feit, ontleend aan een geschrift van het Office International pour la Protection de la Nature. Daar is de wilde roofbouw, welke door het afbranden van bosch, groote gebieden in woestijnen heeft veranderd. De inboorlingen zijn zich de gevolgen daarvan voor het landschap niet bewust. Natuurbescherming is iets, waar zij niets van begrijpen. Daar is de ontginning ten behoeve van de cultures. Deze cultures zijn van de grootste beteekenis voor de economische welvaart; anderzijds bedreigen zij de oorspronkelijke flora en fauna, zoodat veel

schoonheid voor altijd verloren gaat. Ook uit wetenschappelijk oogpunt is dat te betreuren. ☞ Dat deze natuurverarming ook in Nederlandsch Indië een ernstigen omvang heeft aangenomen, is begrijpelijk. Tal van diersoorten, vooral de groote zoogdieren, die een belangrijke handelswaarde vertegenwoordigen, staan op het punt van te worden uitgeroeid.

Hier treden jacht en handel op om de fauna te verarmen. De witte rhinoceros is zoo goed als verdwenen. Hetzelfde geldt van reptielen, die om de handelswaarde van hun huid, welke in het modevak groote beteekenis heeft, gevangen worden. Weliswaar bestaan er ordonnanties, die verschillende diersoorten beschermen, doch in de practijk komt er weinig van terecht. Daarbij voegend de zoo juist genoemde

oorzaken van het verdwijnen van de oerbosschen, kan men begrijpen hoe moeilijk het voor vele dieren wordt om zich te handhaven. En juist in dat deel van Indië, waar de fauna bijzonder belangrijk is door het groote aantal groote zoogdieren (olifanten, rhino's, tapirs, roofdieren), Sumatra en

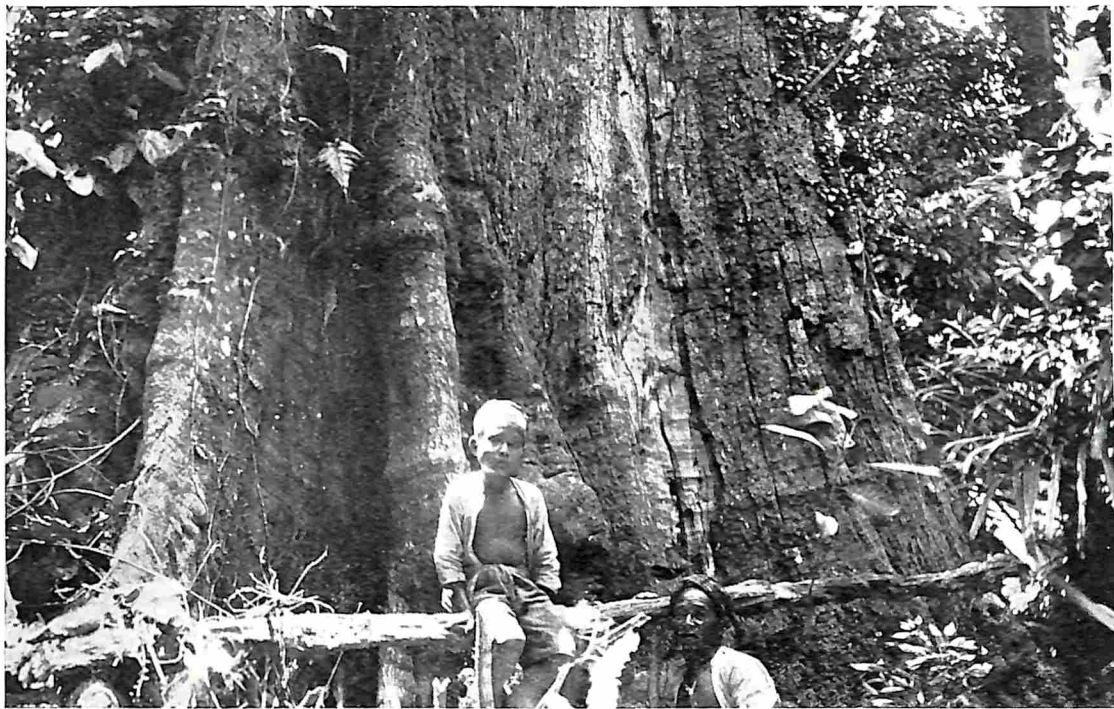
Java, zijn de gevaren het grootst. Steeds meer worden de grenzen van het woongebied dezer dieren ingekrompen, hier en daar leven er nog enkele in geïsoleerde plekken. Ook het verspreidingsgebied van den orang oetan wordt steeds kleiner; wanneer dit proces zich ongestoord zou voortzetten, was uitsterven van al deze soorten in een niet te verre toekomst zeker te achten. En in het algemeen geldt hetzelfde voor de floristische merkwaardigheden, zooals bijvoorbeeld voor de orchideeën, die wegens haar handelswaarde hier en daar volkomen worden uitgeroeid. ☞ In een enkele jaren geleden verschenen werkje over de olifanten van Sumatra vinden wij medegedeeld, dat er nog ongeveer 3000 stuks op Sumatra voorkomen. Terecht merkt de schrijver, jhr. dr. ir. F. C. van Heurn, op, dat dit getal zeer klein is en niet groot genoeg om de instandhouding van

de soort te waarborgen, als men doorgaat roekeloos de wijfjes af te schieten, zooals thans het geval is. Maar ook wanneer daaraan paal en perk wordt gesteld, zal de olifant van Sumatra moeten verdwijnen, doordat zijn bosschen en woeste terreinen hem geleidelijk worden ontnomen. Slechts door het inrichten van groote reservaten kan dat voorkomen worden. ☞ Gelukkig, dat een dergelijk reservaat er onlangs gekomen is. ☞ Het energieke werk van de Nederlandsche Commissie voor Internationale Na-

tuurbescherming heeft er het vorig jaar toe geleid, dat een groot gebied, bij uitstek geschikt voor dit doel, als „nationaal park” werd aangewezen. Tot dusver waren er in Indië wel talrijke gebieden als natuurmonument aangewezen, maar deze hebben toch meestal slechts locale beteekenis, terwijl het groote terrein op Nieuw Guinea slechts theoretische waarde bezit. Thans heeft men een terrein, dat aan



L'ILE DE BEAUTÉ. VROUW UIT DE OMGEVING VAN PROPRIANO



OOK INDIË HEEFT ZIJN REUZENBOOMEN. EEN ZWARE DOERIAN IN HET LANDSCHAP BOLANG OP JAVA; WAARSCHIJNLIJK DE DIKSTE BOOM VAN HET EILAND

tuurbescherming heeft er het vorig jaar toe geleid, dat een groot gebied, bij uitstek geschikt voor dit doel, als „nationaal park” werd aangewezen. Tot dusver waren er in Indië wel talrijke gebieden als natuurmonument aangewezen, maar deze hebben toch meestal slechts locale beteekenis, terwijl het groote terrein op Nieuw Guinea slechts theoretische waarde bezit. Thans heeft men een terrein, dat aan



de komende geslachten kan laten zien, hoe de tropische natuur er vroeger in al haar ongereptheid heeft uitgezien, wat er in leefde en groeide. Het is gelegen op Sumatra, in de bekende Gajoe- en Alaslanden en in Tapatoean, onderhoorigheden van Atjèh. ☼ Een schitterend natuurmonument! ☼ Een woest bergland, vol ravijnen, moeilijk begaanbaar, zoo goed als geheel onbewoond, rijk aan wild. Tal van merkwaardige landschappen komen er voor: het bevat hoog bergland, den nog zwak werkenden vulkaan Goenoeng Löser en ketens van het Barisan-gebergte, middelgebergten en laag heuveland. Ook komen er hoogvlakten voor met de bekende Pinus Merkusii, een dennensoort, welke nergens zoo zuidelijk wordt aangetroffen, en den reizigers in sterke mate aan Europa doet denken. Op den genoemden berg komen solfataren voor. ☼ Het merkwaardige

feit doet zich voor, dat deze meer dan 3000 meter hoge berg tot voor kort nog nimmer door een menschenvoet is betreden! Tot voor kort, want dezer dagen vernamen wij, dat er eenige maanden geleden opmetingen zijn verricht. Doch verder is het grootste deel van het bergland volmaakt terra incognita. Slechts langs enkele paden, langs groote rivieren gelegen, kan men er binnen komen. Uit de verslagen der militaire expedities, welke ruim dertig jaar geleden in dit gebied zijn gehouden, blijkt wel, dat de naam van „donker Sumatra”, eens aan dit gebied gegeven, geheel gerechtvaardigd was. Welnu, een beter natuurreservaat is moeilijk denkbaar. Het

is nog zoo gehéél door de menschenhand onberoerd gebleven, dat men hier waarlijk van een oorspronkelijke natuurgemeenschap spreken kan, zooals deze zich in den loop van duizenden eeuwen onder de tropenzon ontwikkeld heeft. ☼ Wat in de toekomst nog aan dit toevluchtsoord voor de Sumatraansche dierenwereld moet worden toegevoegd, zijn eenige strooken van het moerassige kustgebied tusschen de Alas- en Kloeëtrivier, teneinde een volledig harmonisch geheel te krijgen. Weliswaar loopen de groote riet- en rhizophorenmoerassen niet het minste gevaar om in cultuurland te worden veranderd, doch het is wenschelijk een hydrografische en biologische eenheid te bezitten. ☼ Met dit reservaat heeft, naar het zich laat aanzien, Nederlandsch Indië een belangrijke schrede gedaan in de richting der tropische natuurbescherming, zooals die sinds het laatste decennium steeds meer toepassing heeft gevonden. Op Sumatra is tijdig gehandeld — in voorbereiding is de aanwijzing van een tweede reservaat in het Zuiden, in Benkoelen —, het-

geen èn voor Indië en moederland èn voor de wetenschap van de grootste beteekenis zal worden. Wanneer mettertijd de omgeving, de vruchtbare hoogvlakte van Gajo Loeös in cultuur is gebracht, het verkeer zich beter zal hebben ontwikkeld, zullen de toeristen van Medan of van de Noordkust van Atjèh uit met belangstelling het reservaat gaan bezoeken om daar kennis te maken met de laatste vertegenwoordigers der groote zoogdierenfauna op Sumatra, welke daar veilig zullen kunnen leven onder de hoede van hen, aan wie het beheer van dit reservaat zal worden toevertrouwd.

## RANONKELS

DOOR G. KROMDIJK

TULPEN, Hyacinthen en Narcissen treft men de laatste jaren veelvuldig in de liefhebberstuinen aan.



RANONKELS IN VAAS  
(Opname N.V. Twickenburg, Bodegraven)

Dat is geen wonder, als men bedenkt, dat de prijzen der bloembollen wel zeer laag zijn. Buiten deze hoofdproducten uit de bloembollenstreek zijn er toch ook nog talrijke andere bol- en knolgewassen, die wel wat meer de aandacht verdienen. Gelukkig is er de Flora geweest, en wie dit Heemsteedsche bloemenfeest geregeld heeft bezocht, zal versteld hebben gestaan van het groote sortiment kleine bol- en knolgewassen, die meestal met den naam „diversen” worden aangeduid. Daar op de Flora hebben we kunnen genieten van al dat kleine grut en we hebben tevens kunnen leeren hoe en waar ze te gebruiken. We hebben de zogenaamde wedkamp-stadstuinjes

bekeken en daar geleerd wat een mogelijkheden er mee te bereiken zijn. ☼ Nu de rotstuinen en de rotsborders meer en meer in zwang komen, zijn ook die kleine bolgewasjes eigenlijk onmisbaar geworden. Ze hooren niet thuis in een rotstuin? Och, de rotstuin behoort in ons vlakke polderland ook niet thuis. Maar waar zouden we dan al die aardige, kleine plantjes moeten zetten? De tuin en de beplanting behoeft niet volkomen volgens architectuur te zijn, de tuin moet zijn zooals wij dien zelf wenschen, en zooals wij dien zelf mooi vinden. Een ons opgedrongen plan zal ons op den duur niet bevredigen en de liefhebberij voor den tuin zal verminderen. Natuurlijk, als we onzen tuin veranderen willen, dragen we dat werk aan een architect op, maar zelf geven we aan hoe we onzen tuin gedacht hadden. Doch we dwalen van ons onderwerp af en dat was niet de bedoeling. ☼ Tot de mooiste knolgewasjes behooren ongetwijfeld de Ranonkels met hun dubbele en half-dubbele, fraai gevormde en felkleurige bloemen. De





RANONKELS  
(Opname N.V. Turkenburg, Bodegraven)

Ranonkels zouden we in drie groepen kunnen verdeelen: de Fransche, de Turksche en de Perzische,

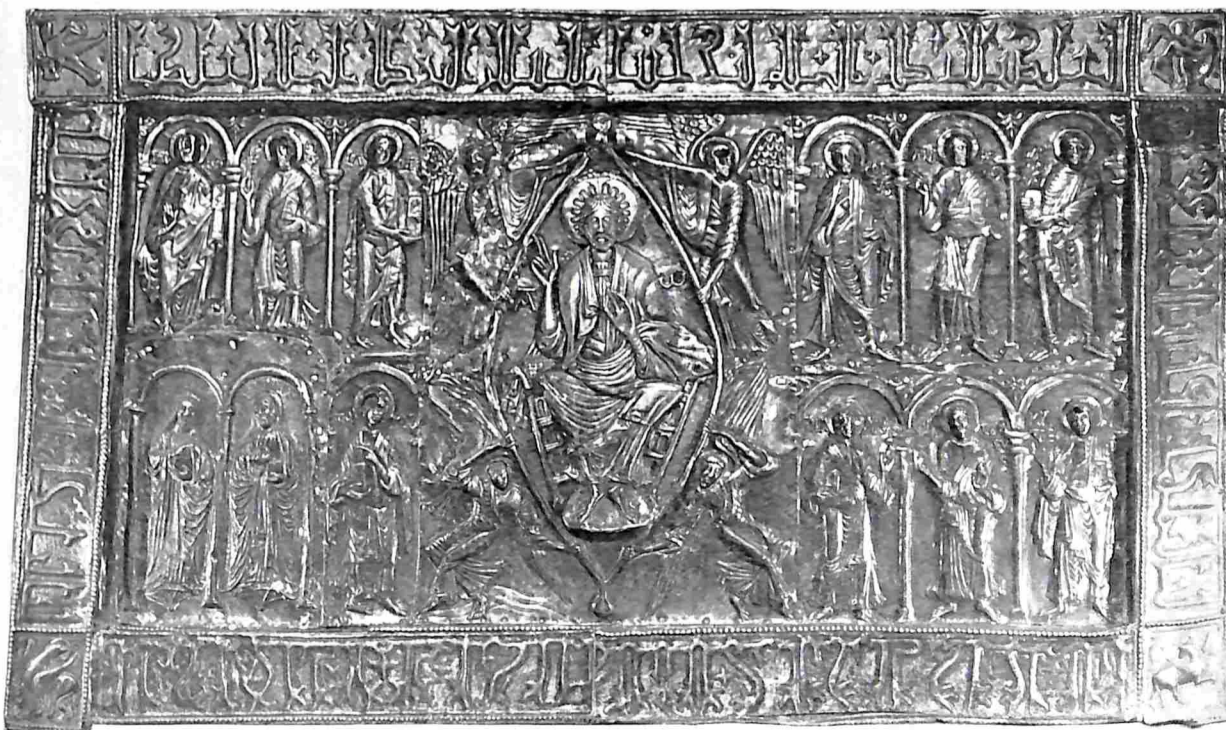
die echter alle uit Azië afkomstig zijn. De Fransche Ranonkels komen in alle catalogi voor als de dubbelbloemige en hoewel dit volkomen juist is, wil het nog niet zeggen, dat de andere enkelbloemig zijn. Ontegengesteld zijn de Fransche wel de mooiste, mede doordat ze de minste teleurstellingen geeft. Het gebeurt n.l. nog wel eens, dat er van de Ranonkels weinig terecht komt, doch dat is geheel aan eigen schuld te wijten. ☼ Men moet met verschillende dingen rekening houden en wel ten eerst met de plantwijze. De knolletjes — in de hollendstreek spreekt men van klauwtjes — mogen niet te diep geplant worden, 4 à 5 cm diep bij een onderlingen afstand van 8 à 10 cm. Men kan ze zoowel in het voor- als najaar planten. Die in het najaar geplant zijn, bloeien wat vroeger, doch zijn ook weer eerder uitgebloeid. Plant men ze voor den winter, dan moeten ze eenige bedekking hebben. Ranonkels groeien het best op een diep losgewerkten, vochtigen, kleiachtigen grond. Op drogen zandgrond behoeft men het vooral met de Perzische en de Turksche niet te probeeren, tenzij men voor de noodige grondverbetering zorgt. Een bemesting met oude stalmest stellen ze zeer op prijs, terwijl ze op een licht beschaduwde plekje de mooiste bloemen zullen geven. Begint het blad geel te worden, dan haalt men de klauwtjes uit den grond om ze eenigen tijd in de zon te drogen. Door ze goed droog te bewaren kan men ze in het najaar weer uitplanten. ☼ Niet alleen in den rotstuin, maar ook als snijbloem zijn zoowel de enkele als de dubbele en de halfdubbele schitterend te gebruiken. De beide afbeeldingen demonstreeren dat wel overduidelijk.

## Oviedo, de oude hoofdstad van Asturië

DOOR J. H. TERLINGEN

OM kwart over negen 's avonds stopt de Asturië-expres te Oviedo, het meer dan duizend-jarige. 's Morgens om kwart voor negen trok de locomotief zijn sliert van tweede- en derdeklas wagens onder de kap van het Noorderstation te Madrid vandaan. Eerst ging het door de vlakke van Oud-Castilië, langs Avila, de meest Spaansche stad. Links en rechts het rood-bruine land. Zelden een molen. Maar veel rotsen, rotsen. Later komen de bergen met diepe insnijdingen, steeds hooger en wilder. Aan de stationnetjes wachten inwoners op de gebeurtenis van den dag: de aankomst van de expres. In Spanje stopt zelfs een expres nog vaak. Heb je geluk, dan zie je nog de mannen met de Asturische muts over het hoofd getrokken en het gele vest met lange armen. Of op 't wegje naar 't stationnetje, vaak een hoop grind door planken omsloten, een oude liedjes-zanger met de draailier aan zijn schouder. León — schreeuwen de koele letters van een echt station. León, de oude koningsstad, opvolgster van Oviedo. En dan, bij het vallen van den avond: Oviedo, het hart van Asturië. ☼ Asturië is het land der opstanden. En Oviedo is het hart er van. Geen wonder. Waar heeft de natuur op het Iberisch schiereiland bergformaties gesneden, die zoo geschikt zijn voor een taaien weerstand? Waar een volk gekneet zoo

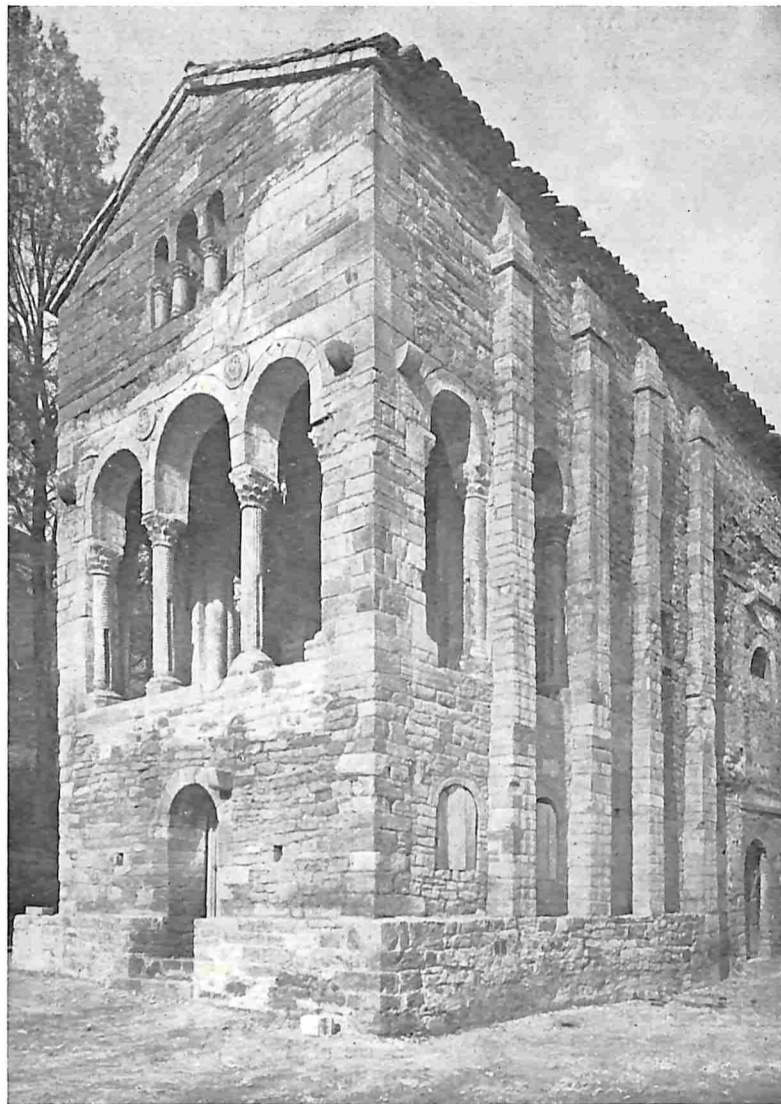
vlug en stoer, als in Asturië — een menschensoort, die de zwijgende vasthoudendheid van de bergen in het karakter meekreeg? De Asturiërs dragen hun naam al sinds oeroude tijden, naar de rivier de Astura, later Extula en Stola en tenslotte Ezla genoemd. De oude geschiedschrijvers verhalen, dat de Asturiërs van Keltisch ras zijn, eenvoudig en onbeholpen in hun gewoonten, arm en sober in hun leefwijze. De oude gewoonte, om het brood met kastanjes, den wijn met cider en de boter met olie te vermengen, bestaat ook nu nog. De Asturiërs zijn gesloten en behoudens-



ZIJKANT VAN DE „ARCA SANTA”



gezind, evenals het bergland, waarin ze wonen. ☼ Niet de eerste keer was het, dat zich in de Octoberdagen van 1934 in Asturië taat een verminkt Oviedo heeft achtergelaten. Een roemrijker weerstand kent de geschiedenis van Asturië. Een roemrijker Asturië dankte er zijn bestaan aan, Oviedo zijn opkomst en het Christelijke Spanje zijn behoud. ☼ De kiem van Oviedo was nauwelijks gelegd: het kerkje ter eere van S. Vicente, den martelaar, door den abt Fromistano en zijn neef Maximus op de helling van Lucus Asturum en zijn neef Maximus de lente van 711 Saracenen-horden, aangevoerd door Taric, vazal van Muza, voet aan wal te Algeciras. Daar zetten in ze niet bij hun dadelboomen gebleven? De in zoo vele ro- an- zich wilde wreken op Recared, die Julianus' dochter Florinda bezonnenheid riep Julianus de volgelingen van Mohammed in korten tijd veroverd. Steeds noordelijker trokken ze langs de Guadalquivir naar Duero en Ebro. Toen het midden van het Iberisch schiereiland in de macht der Muzelmannen was, ondernam Habib-ben-Abi-Obeida, die het bevel van Taric overgenomen had, de onderwerping van Lusitanië, het tegenwoordige Portugal en Galicië. Zijn troepen, zoo verhalen de Arabische kroniekschrijvers, „doortrokken heel het noordelijk land en de Baskische bergen tot aan de kusten van den Oceaan, en zij maakten veel kostbaarheden buit”. Reeds heerschte in Gijón, aan de kust van den Atlantischen Oceaan, even ten Noorden van Oviedo, de Saraceense gouverneur Munuza. Alleen in een klein gedeelte van Asturië, met zijn nauwe bergspleten en ontoegankelijke toppen, klonk nog niet het getrappel der Moorsche rossen. Lang hadden de Asturiërs hun volkomen onafhankelijkheid bewaard. Eerst in het begin van de 7e eeuw, onder de regeering van Sisebutus, konden zij gedwongen worden schatting aan den Westgoten-monarch te betalen. Wat er aan wrok tegen de Westgoten-monarchen in de vrijheidslievende Asturiërs mocht gloeien, werd gedoofd, toen zij het gemeenschappelijk gevaar herkenden: de heerschappij van de Halve Maan. In het nevelige bergland van Asturië, een natuurlijke schuilplaats en sterkte voor opstandige bewegingen, verzamelden zich de Chris-



SANTA MARIA DE NARANCO MET SIERLIJKE LOGGIA

tenen met het overschot van de legers; daar kwamen de bisschoppen, door de Muzelmannen uit hun diocesen verdreven; daar kwam ook Pelayo, een nobele Westgoot, onder wiens leiding zich een kleine Christenstaat vormt. Hij wordt tot koning gekozen. In hem zet zich de monarchie der Westgoten voort. Onder zijn aanvoering wordt in een ontoegankelijk stukje bergland, kleiner dan Vlaanderen achter het IJzerfront, de Reconquista, de herovering van Spanje op de Moren ingezet. Zij heeft haar roemrijk begin in de overwinning die Pelayo in 718 in de vallei van Covadonga, niet ver van Oviedo, op het leger der Saracenen behaalde. Zij zou eerst beëindigd zijn bij den zegevierenden intocht in Granada der Katholieke Koningen in 1492. ☼ De strijd tegen de Muzelmannen, die geesten en handen voortdurend bezighield en vaak tot het uiterste spande, kon niet bevorderlijk zijn voor de ontwikkeling der kunst in Asturië. Toch is het opmerkelijk, hoeveel bouwwerken uit dien fel-bewogen, roemrijken tijd nog getuigenis afleggen, dat het opstandige Asturië zich ook met nobeler dingen dan den wapenhandel kon bezighouden. ☼ Froila I, kleinzoon van Pelayo, liet naast het door Fromistano in 760 gebouwde heiligdom van S. Vicente enkele huizen en een basiliek van San Salvador bouwen. In de basiliek bevonden zich twaalf altaren ter eere der twaalf apostelen. Dit was het bescheiden begin van Oviedo, dat door Froila's zoon, Alfons den Kuische, tot hofstad verheven zou worden. Oviedo's eerste kathedraal was geen beter lot beschoren dan zijn tegenwoordige: de kronieken van het eerste concilie van Oviedo verhalen, dat bij een bloedig treffen tusschen troepen van den koning van Asturië en ongelooovigen onder Mahmud, de basiliek van San Salvador geprofaneerd en verwoest werd. ☼ De eigenlijke stichter van Oviedo is de ascetische held Alfons, genaamd de Kuische, zoon van Froila, die in 794 koning van Asturië werd. Zijn strijd tegen de Saracenen belette hem niet, paleizen en baden te laten bouwen. Met sterke muren omgaf hij de stad. Aquaducten liet hij aanleggen, om haar bronnen van water te voorzien. Oviedo werd het centrum, de hofstad van het koninkrijk Asturië. De basiliek van San Salvador, die in puin lag, liet hij weer opbouwen door zijn architect Tioda. Vijf bisschoppen konden in 802 de nieuwe basiliek inwijden en tien jaar later werd er het eerste concilie gehouden. Hiermede was Oviedo ook het geestelijk mid-



BUITENZIJDJE VAN DE „CAMARA SANTA”



delpunt van het koninkrijk geworden. Naast den San Salvador bouwde Alfons twee andere kerken, slechts van elkaar gescheiden door het transept van de kathedraal. De linksche, die van Santa Maria, bestemde hij tot koninklijk pantheon; de rechtsche, de kapel van St. Michael, was bedoeld als bewaarplaats van relikwieën. Deze bestond tot aan de revolutiedagen van October als Cámara Santa. Van de basiliek van San Salvador en van de kerk van Santa Maria had een piëteitlooze restauratiezucht in vroeger eeuwen zoo goed als niets meer overgelaten. Voorzichtig laat een enkel hoogvenster wat daglicht in de Cámara Santa vallen. Onder het strenge tongewelf met resten van schilderijen heerscht een sfeer, die de gedachten terugginget naar zijn bouwheer en de eerste eeuwen der Reconquista. Zacht spelen de schaduwen op de apostelfiguren, twee-aan-twee op de dubbele zuilen. Deze figuren, met de verbluffend rijk versierde kapiteelen, zijn enkele eeuwen ouder. Zij missen het strenge der Byzantijnsche uitdrukking. De behandeling van baard en haren verraadt nog duidelijk het ornamenteele der miniaturen. Maar de val der kleeren, ofschoon nog niet vrij van het schematische, heeft al een zekere losheid. De October-opstand heeft dit eerbiedwaardig bouwwerk zwaar verminkt. Wat er nog van deze bezieldde vroeg-romaansche sculpturen, die wellicht nog ouder zijn dan die van Vézelay en Moissac, overgebleven is? Een van de kunstenaars, die in Asturië tot de meest harmonische ontwikkeling kwam, is de edelsmeedkunst. De Cámara Santa bewaart of bewaarde er eenige hoogst merkwaardige specimina van. In de eerste plaats de vooral in den laatsten tijd herhaaldelijk genoemde „arca santa”, bekleed met rijk-bewerkte zilveren platen. De stijl der geësculeerde figuren en de lofprijzing op den Eenen God in Arabische karakters op den rand — een gewoonte, die eerst na den val van Toledo op Christelijke kunstwerken ingevoerd wordt — wijzen er op, dat het een werk is, dat later dan de 9e eeuw ontstond. Op de voorzijde van de kist komen de twaalf apostelen voor in nissen, met de vier Evangelisten in de hoeken. In het midden wordt de beeltenis van Christus in de mandorla door engelen gedragen. De andere zijden stellen gebeurtenissen uit het leven van Christus voor, zooals de geboorte, de aanbidding der herders en de vlucht naar Egypte. Wat de kist bevat, is eeuwen-lang een geheim gebleven. Een mysterieuze schrik verlamde de hand van de prelaten, die haar wilden openen. Verhaald wordt, dat Don Cristóbal Sandoval y Rojas, die in het midden der 16e eeuw bisschop van Oviedo was, toen hij de hand op het slot legde, zulk een ontzetting voelde, dat hij niet verder durfde gaan. In letterlijken zin rezen hem de haren ten berge, zoodat hem de mijter van het hoofd rolde. Nu weten we, dat het vooreinde van de kist een in gouden schrijn gesloten doek bevat, die er aanspraak op maakt de zweetdoek van Christus te zijn. In de „arca santa” bevinden zich verder twee kruisen, eerbiedwaardig door traditie en als voortbrengselen van de Asturische edelsmeedkunst. Het eene kruis met gelijke armen, rijk bezet met edelstenen, en in het midden een groote robijn, was het eigendom van Alfons den Kuische. Het wonderlijk-fijne filigraanwerk deed de legende ontstaan, dat het door engelen gemaakt was en daarom wordt het het „Kruis der Engelen” genoemd. Op de armen komen voor de naam van koning Alfons, het jaartal 808 en een bedreiging tegen hem, die zich van het kruis zou meester maken. Ook het andere kruis heeft een traditie. Deze wil, dat het bij den slag van Covadonga uit den hemel neerdaalde. Daarom draagt het den naam van „Kruis der Overwinning”. Het is van goud, bezet met edelstenen en een eeuw jonger dan het „Kruis der Engelen”. Niet tevreden met den bouw van de drieling-kerk, stichtte Alfons de Kuische vlak daarbij de kerk van San Tirso. De oude kroniekschrijvers kunnen geen woorden vinden om haar schoonheid te prijzen. Van het oorspron-



APOSTELFIGUREN UIT DE CAMARA SANTA. DE LINKSCHE MET SCHELP. HET EMBLEEM DER PELGRIMS NAAR SANTIAGO

kelijke bouwwerk, door brand vernield en weggerestaureerd, zien we nu niets meer dan enkele kapiteeltjes. Beter bezwaard is de kerk van San Julián de los Prados, in den volksmond Santullano genoemd, die Alfons even buiten Oviedo liet bouwen. Het kerkje ligt er zoo onopvallend, temidden van de witte kruisen van een kerkhof. Zijn grondvlak is een zuivere miniatuur van de oud-christelijke basilica's. De drie schepen zijn onderling verbonden door zes bogen, doorsneden door het verhoogde transept. Zooals in bijna alle kerken van Asturië, die vóór de 11e eeuw gebouwd werden, worden de kapellen niet door halfronde en poligone absiden afgesloten. Het geeft aan het uiterlijk iets fortachtigs, hoekigs, dat volkomen het karakter weergeeft van den tijd van hun ontstaan: de moeilijke strijd tegen de Muzelmannen. Bijna tachtig jaar oud verliet Alfons de Kuische in 842 zijn roemrijk aardsche leven. Zelf kinderloos, had hij Ramiro, zoon van Veremundo, laten opvoeden om hem op te volgen. De regering van Ramiro I, hoewel kort, is zoowel historisch als artistiek van groote beteekenis geweest. Getuigenis van zijn kunstzin leggen tot op den dag van heden af de kerk van Santa Maria, die hij even buiten Oviedo op de helling van den Monte Naurancio liet bouwen en de iets hooger gelegen kerk, toegewijd aan den aartsengel St. Michael. Santa Maria de Naranco, waarin we nog den ouden naam van den berg terugvinden, is een der merkwaardigste kerken van Asturië en van heel Spanje. Zeldzaam bekoorlijk is de eenvoud van dezen tempel. De sierlijke loggia geeft aan het bouwwerk in de schilderachtige omgeving een onuitsprekelijke gracie. De geestige bogen worden gedragen door zuiltjes, waarvan de groeven den indruk maken van touwwerk. Daardoor krijgen zij een groote rankheid, die nog geaccentueerd wordt door de kapiteelen, welke aan korintische doen denken. De slanke gegroefde steunberen schragen haast onmerkbaar de buitenmuren. Inwendig bestaat Santa Maria de Naranco uit één enkele ruimte, waarvan de loggia's aan voor- en achterzijde door bogen gescheiden zijn. Die muurbogen zijn nu dichtgemetseld, maar vroeger moeten zij open geweest zijn, en een fascinerenden doorkijk op de tegenoverliggende hellingen gegeven hebben. Heel anders is het karakter van het kerkje van St. Michael, San Miguel de Lino genaamd. Zoo bescheiden staat het in zijn beslotenheid tegen den heuvel geleund. De armen van het transept, het schip en de vierhoekige koepel schijnen met elkaar te willen wedijveren om toch maar zoo hoog mogelijk in de lucht te steken. En het ligt er toch zoo klein, San Miguel de Lino, tusschen de hooge berghellingen. Net als bij Santa Maria de Naranco worden de muren gesteund door gegroefde beren, maar ze zijn korter en afgesloten door een lijst. Daarboven zijn in de muren vensters geweven. Werkelijk lijken ze geweven: zoo subtiel is het netwerk van arabesken, dat door fijne spiraalvormige kolommetjes opgehouden wordt. Even rustiek als het uiterlijk van het kerkje is ook het inwendige. Op de binnenlijsten van de deur vinden we reliefs, aantrekkelijk door hun primitieve onbeholpenheid. Omlijstbeiteld. De bovenste groep stelt de H. Maagd voor, gezeten op een troon en geflankeerd door twee figuren. De middelste groep schijnt een jongleursscène te willen uitbeelden: een man, die leeuw of beer bedwingt en daar tusschendoor zien we een figuur, die zich met de beenen in de lucht op een stok staande houdt. Daaronder herhaalt zich weer de bovenste groep. Met merkwaardig de bijzondere fijnheid der versieringen van geometrische figuren en acanthus-bladeren naast de kolommen van het transept. Santa Maria de Naranco en San Miguel de Lino zijn twee helaas nog te weinig bekende juweeltjes van bouwkunst, die een nieuwe, oorspronkelijke spaansch-christelijke kunst aankondigen. Zij maken deel uit van alles, dat aan



de zoo weinig bezochte Noordelijke provincies een heel bijzondere plaats geeft onder de landschappen van het Iberische schiereiland. ☞ Een beschouwing over de bisschopsstad Oviedo zou niet volledig zijn, wanneer haar glorie, de gothische kathedraal, niet vermeld werd. Een zekere weemoed maakt zich dan van ons meester, omdat dit heerlijk bouwwerk door Don Gutierre de Toledo in de 14e eeuw begonnen, in de roerige Octoberdagen door schendende handen voor een groot deel verwoest werd. De bouw van de kathedraal werd voltooid door den slanken toren, die het beeld van de stad in de vallei van de Nalón zoo gracieus domineert, toen tegen de helft van de 16e eeuw bisschop Cristóbal de Rojas zijn wapen in den top kon bevestigen. En wanneer wij dan, geleund in een rijk gebeeldhouwde boog van den kloostergang door een vergrijsd toren-overblijfsel tegen de blauwe lucht weer herinnerd worden aan de basiliek van San Salvador, die Alfons de Kuische in zoo moeilijke tijden, meer dan duizend jaren vóór ons, bouwde, dan voelen we diep de eerbiedwaardigheid van Oviedo. ☞ In Oviedo staat een fontein. Het water stroomt uit een opening, een halven meter boven de straat. Wil iemand drinken, dan moet hij zich diep buigen. Wordt er een trotsaard vernederd, dan zeggen de Ovetensers: „ha ido a beber al fontán” — hij heeft aan de fontein gedronken. Oviedo heeft zelf aan de fontein gedronken en zijn laatste, minst roemrijke opstandigheid moeten boeten met het verlies van veel, dat eens zijn glorie was.

## ZAANLAND

(Slot van bladz. 435)

**M**AAR ik ga weer verder, naar Koog-Zaandijk. ☞ Al is er veel gemoderniseerd en veranderd in den loop der jaren, toch zie ik tot mijn blijdschap dat er nog veel is overgebleven dat herinnert aan vroeger eeuwen. Daar zijn, om te beginnen, de Zaanse huisjes. Eenig in hun soort, groen geschilderd de houten voorgevel, waarop bij verscheidene als sieraad in wit het een of ander ornament prijkt. Meest een soort bloemvaas in rococo-stijl. Dan zijn er nog molens, natuurlijk niet zooveel als vroeger,



KAPITELEN UIT HET KOOR VAN S. TIRSO



SAN MIGUEL DE LINO, DUIZEND JAAR TEGEN DE HEUVELS VAN OVIEDO GELEUND

toen het vroolijk gedwarrel der wieken door de lucht suisde, maar ze zijn er dan toch. En dan zijn er straatjes, smalle, schaduwrijke straatjes, met deftige Zaanse huisjes, goed onderhouden tuintjes ervoor, het geheel een karakter dragend van Hollandsche netheid en welvaart, en wat mij betreft een verrukking voor het oog! ☞ Ja, hier kan men zich nog heel goed voorstellen hoe het hier een paar eeuwen geleden uitzag! ☞ Een nijver, welvarend, nuchter en pienter volkje woonde hier. Of liever gezegd, het woont er nog. Heel wat van onze grootste, bekendste en welvarendste industrieën zijn hier gevestigd. En hier vindt men nog de namen van heel wat Zaankanters, die als arme jongens begonnen zijn, maar zich opgewerkt hebben tot groote zakenlieden. ☞ Natuurlijk moest ik ook de Zaanse Oudheidkamer bezichtigen. ☞ Zij is gevestigd in een oud-patricisch huis, dat op zichzelf al merkwaardig is. De hooge, koele marmeren gang, dat typische kenmerk van een Nederlandsche woning, de breede, ijzig glad gewreven mahoniehouten wenteltrap, doen al dadelijk denken aan voorname, verdwenen generaties, die hier gewoond hebben. Zoo heel oud is het huis niet, maar het doet mij denken aan statige mevrouwen in wijde crinolines, aan zoete kinderen met lange broekjes en miniatuur-hooge hoeden, en aan deftige heeren met cylindere en bakkebaarden. Wonderlijk is het, dat men bij het betreden van een oud huis soms plotseling als een visioen krijgt van de vroegere bewoners. Is dit wellicht eenvoudig verbeelding, of . . . zouden er werkelijk zoiets als geesten bestaan? ☞ Rijk aan herinneringen uit het verleden is overigens het eigenlijke museum zeker. ☞ In de eerste plaats wordt mij een kaart getoond van Noord-Holland in den ouden tijd, en voor de eerste maal wordt het mij bewust, hoe ontzaglijk veel water er vroeger in ons land was. Veel meer water dan land. De kaart doet mij eenigszins denken aan een zeef met groote gaten. ☞ En dan zijn er natuurlijk, de talloze dingen die toebehoord hebben





MUSEUMKAMER IN HET RAADHUIS VAN KOOG-ZAANDIJK

aan lang verdwenen geslachten. Bijbels, bekers, meubelen, wiegen, doofpotten, platen, en wat niet al. IJzeren doozen, waarin men het vuur bewaarde, dat toen iets bijna kostbaars was. Kleeren, van stoffen die nu nergens meer te krijgen zijn, en waarin men nog de gedaante meent te zien van de al lang tot stof vergane eigenaars. Al dat oude, dat zoo wonderlijke gewaarwording geeft. Er was een tijd, dat al die dingen gewone huiselijke voorwerpen waren, zonder iets bizonders. Ze werden gebruikt en gehanteerd, en niemand vermoedde, dat ze ooit in een museum zouden belanden en aangestaard worden als een rariteit. ☼ Er is iets ridicuuls en tegelijk iets huiveringwekkends aan zulke museumstukken. Het is net, of ze er zichzelf van bewust zijn, dat ze hier niet hooren, dat ze volgens den gewonen loop der zaken al lang gebroken of vernietigd of weggegooid hadden moeten zijn. Waarom staan ze nu in 's hemelsnaam hier in een museum? ☼ Hoe kort is het nog geleden, dat men het vuur angstig inrekende, omdat het heel wat werk en moeite gaf het weer te maken? Hoeveel eeuwen heeft men zich voortbewogen op zijn eigen beenen, op den rug van een paard, in genoeglijk voorthotsende wagens of in kalm voortglidende schepen? Hoe lang is het leven bijna gelijkvormig geweest, leek de eene eeuw op de andere, vond men alleen nu en dan iets uit dat het leven een beetje makkelijker of prettiger maakte? En wat was de oorzaak, dat plotseling als

een orkaan op onze oude wereld neerstreek, dat de eene uitvinding door de andere gevolgd werd, dat de wonderen elkander als verdrongen, en feitelijk ons leven moeilijk maakten door gemakkelijkerheid en vooruitgang? ☼ Och, er is zooveel te denken in zulk een huiselijk museumpje, met kamers die nog net zoo zijn als honderden jaren geleden, met al die gebruiksvoorwerpen die er zoo netjes onderhouden uitzien, met die muziekinstrumenten, die gedachten opwekten aan eenvoudig gezelschapsleven en huiselijke muziekavondjes. Men zou bijna willen, dat . . . ☼ Maar er is geen tijd meer om te denken. De gejaagdheid van dezen tijd heeft ons allen te pakken, wij ontkomen er niet aan. Ik moet rekening houden met de autobus, die elk oogenblik komen kan, en dat ik niet tijdig terug ben als ik die mis. En dus verlaat ik het museum, en aanvaard weer de terugreis, met de gedachte dat ik weder een zeer interessant gedeelte van ons land gezien heb.

BÖCKLIN, een der beroemdste Duitsche schilders uit de 2e helft der 19e eeuw, bracht, toen hij te München woonde, zijn Zondagmorgens met voorliefde in de Oude Pinacothek door. En wel, naar hij eens tot Hans Thoma zeide, omdat dit de eenige plek was, waar hij — geen schilders ontmoette. ☼ Een bekend chirurg, bij Böcklin op bezoek, sprak vrij koel over de werken van den meester en beweerde, dat zijn figuren anatomisch onbestaanbaar waren. Waarop Böcklin meesmuilend: „En toch, waarde professor, zu'len die allemaal langer leven dan U!”